

M. PAULI JUUSTEN,
EPISC. QUONDAM AB.
**CHRONICON EPISCOPORUM
FINLANDENSIIUM,**
ANNOTATIONIBUS ET SYLLOGE MONU-
MENTORUM ILLUSTRATUM.

CUJUS
PARTICULAM XXX,
(CONS. FAC. PHILOS. R. ACAD. ABOËNSIS,
PRÆSIDE
**M. HENRICO GABRIELE
PORTHAN,**

ELOQV. PROFESSORE REG. ET ORD. R. ACAD. LITT. HUMAN.
HIST. ET ANTIQVITT. MEMBRO,

Publicæ bonorum censuræ submittit

BENJAMIN HOLMUDD,

Ostrobothniensis,

IN AUDITORIO ~~Majori die XVIII DECEMBER~~ *XXI Junii*

non A MDCXCII

Horis ante meridiem confvetis.

ABOË, Typis FRENCKELLIANIS.

Viro

Admodum Reverendo atque Præclarissimo

D: no Mag. GABRIELI HOLMUDD,

*Pastori Ecclesiarum quæ in Malax Deo colliguntur
meritisimo,*

Parenti Indulgentissimo.

*M*ultitudo beneficiorum, verè paternorum, quibus me Pa-
rens Optime, inde ab incunabulis ad hoc usque tempus,
cumulaſti, tanta quidem eſt, ut eam verbis explicare minime
poſſim; ſed pietate tamen filiali motus, occaſionem oblatam
præterlabi ſinere haud potui, quin affectum mentis intus
æſtuantis publice declararem. Venerabundo igitur gratis-
ſimoque animo, Tibi, Pater Indulgentiſſime, has pagellas in-
teſſeram nunquam intermorituræ pietatis conſecratas vo-
lui. → Deus Optimus Maximus Tibi annos largiatur, ut
numero locupletes, ita omnigena felicitate florentes; quo
in Te præſidium habeamus Tui omnes jucundiſſimum, exo-
ptatiſſimum! Ita vovet, jugiterque vovebit

Parentis Indulgentiſſimi

Filius obedientiſſimus

BENJAMIN HOLMUDD;

THESES RESPONDENTIS.

Thes. I.

Non male aliquis dixit, tres olim fuisse præcipuas studiorum litterariorum genitrices & nutrices, necessitatem scilicet, voluptatem & superstitionem.

Thes. II. Illud **PLINII** "*hominem scire nihil sine doctrinâ, non fari, non ingredi, non vesci, breviterque non aliud naturæ sponte quam flere*" haud sine omni cautione probari posse, manifestum est.

Thes. III. Olfactum imprimis de maxima corporum divisibilitate nos certiores facere, non immerito urgetur.

Thes. IV. Rationem veterum, qui venena in tres classes secundum tria naturæ regna diviserunt, si ad varium eorum modum agendi attendamus, haberi aptissimam non posse, existimamus.

Thes. V. Ut veterum opinio, qua fluida ex fuga quadam vacui, aut nisu quodam insito, in antliis, siphonibus &c. ascendere putabant, dudum merito explosa fuit; ita exemplum tuborum capillarium, non tamen omnia hujusmodi phaenomena ex pressione fluidi externi ambientis explicari posse, satis ostendit.

Thes. VI. Solam experientiam, nisi rationis ope cum dirigatur, tum diligenter expendatur, ad veritates tuto cognoscendas haud sufficere, multiplicibus exemplis, vita humana quotidie docet.

Thes. VII. Quam uberem opem meritoque laudandam Philosophiæ & Politicæ studio adfert cognitio peregrinarum gentium, morumque, institutorum & fortunæ, quibus illæ utuntur; tanta diligentia & cautione illa cognitio primum examinanda & executienda est, antequam pro explorata & certa eam amplectamur. Notum enim est, quam multa peregrinatores, partim studio & consilio, partim præcipitantia, fœcordia, credulitate & præjudiciis ducti, vulgo mentiantur.

Thes.

Thef. VIII. Illustri exemplo esse possunt *Sinenses*; quorum laudes Jesuitarum fraus in tantum extulit, ut turpem despotismum, non religione, non virtute, non honore nixum, optimæ instar regiminis formæ viri egregii bona fide commendare, haud dubitaverint.

Thef. IX. Verissimum est; illud vetus; ὁ Χρησὶμ' εἶδως, εἰ πολλὰ εἶδως, σοφός.

rum similiter numerum cum sex hactenus fuissent, ad decem, Episcopi nostri cura atque consilio excrevisse Auctor tradit, mox quædam disputabuntur.

Splendor cultus publici in Ecclesia Cathedrali (ut auctum Altarium & Ministrorum numerum jam taceam) quantopere a nostro amplificatus fuerit, atque sic ad eam perductus formam, quæ perfecta, pro judicio illius avi haberetur; narratio Auctoris abunde demonstrat (406), qui *Magnum* non modo (supra p. 18) "*horas de sancta Cruce & passione Dominica ad singulas Canonicas horas*" legi per totam Diocesim instituisse ait, sed etiam (p. 21) in "Ecclesia Cathedrali statuisset, a *Missâ Auroræ* inchoando, usque ad *summam missam* terminando, omnibus *horis intermediis* in perpetuum *Missas speciales*, ita quod nulla "*hora intermedia absque missa præteriret*" (407).

N n n

In-

"thóm fornempdom godzom swa lánge at jác áller minn arfua til takka oc nógio betalar fornempda herre Rodgere áller hans arfwom the for:da fántigi nobla. Til thessa breff víska oc vitnisbórd bedhet jác goda mán, *Andris Rómare*, Borgamestare, oc *Michel Swarta*, Radman j Abo, oc Herre *Ragwald Gwinnarson*, myn systlingha oc *Sandæ Trinitatis Capellan* j Abo Domkirkio, hángia sin incigle met mino egno Incigle fore thetta breff, som scriffuit oc gissuit ár j Abo, anno áptther Gudz byrd MCDXX, vm sancti Johannis baptiste dagh". Ergo institutum hoc aliquando viguisse, certum est; quando autem & ex qua causa cessaverit, penitus nos latet.

(406) Unde autem Rev. RHYZELIUS didicerit, quod in vita nostri (p. 334), affirmat, res Diocesæ Aboënsis, sub antecessoris Ep. *Beronis* senectute, in statum turbidiorem abiisse, nos latet.

(407) *Horas* de S. Cruce, preces significare, quæ de hoc argumento cantabantur, notum est. *Horæ* autem *Canonicæ*, (explicante D:ino DU. CANGE, *Glossar*, sub hac voce) sunt, "*officia diurna quæ in ecclesiis fideles psallendo exsequuntur, sic dictæ quia certis horis recitantur debent juxta canones & regulas S. S. Patrum*". Hæ autem *septem*

Indulgentiis quoque uberrimis Ecclesiæ suæ compa-
ratis, reditus atque opes ejus augere studuisse comperi-
mus: cujus rei testes Literæ supersunt, partim VII Epi-
scoporum Sveciæ Nicolai Archiep. *Upsalensis*, Nicolai Episc.
Lincopensis, *Svenonis Scarensis*, Thomæ *Strengnensis*, Ma-
gni nostri *Aboënsis*, Olavi *Arosiensis* (& Laurentii *Wexio-
nensis*) datæ Sudbercopie a:º D:ni MCDXL primo (408);
partim *Alexandri*, titulo S. Laurentii in Damaso, Roma-
næ

“numero sunt, *Matutina*, *Prima*, *Tertia*, *Sexta*, *Nona*, *Vespera*,
“*Completorium*.” Comparatque nomina Anglo-Saxonica: *Uthsang* (Can-
tus antelucanus), *Primsang* (Cantus matutinus), *Untersang* (C. ter-
tius), *Middågsang* (C. Meridianus), *Nonsang* (C. nonalis), *åsen-
sang* (C. vespertinus) & *Nihtsang* (Cantus nocturnus). *Missam* autem
Auroræ eandem esse, quæ etiam *Matutina* audit, per se patet; *Sum-
mam* missam nescio utrum *Meridianam* explicare debeam, an *Completo-
rium*? Horæ intermedie sunt omnes inter Canonicas interjectæ. *Missæ
speciales* sunt *Privatæ*, (etiam solitaria) publicis & solennibus oppositæ.

(408) *Reg. Eccles. Ab.* Fol. 70 sq. Hæ pertinebant non modo ad
Ecclesiam Cathedralē, sed ad omnes omnino Dioceseos Aboënsis (e-
tiam parrochiales & capellas eis annexas); promittebantque omnibus,
qui certis enumeratisque nominatim diebus festis, “pro missis, *predi-
cationibus*, matutinis, vespers aut aliis divinis officiis devote audien-
dis convenissent, aut singula altaria ---- visitavissent, pariter & A-
ve Maria aut aliam quamvis devotam orationem dicendo, sive lumi-
naria, ornamenta, jocalia, vestes, libros, calices, corporalia, pannos,
“pecuniam, predia, aut alia quecumque necessaria ad ipsarum --- fu-
“sionem obtulerint, sive in festo beati Martini & singulis diebus
“*rogationum*, missis & processionibus fieri consuetis cum deuotione in-
“terfuissent, sive ipsas -- pro defunctis orando circuierint, sive in pul-
“sione campane beate virginis Mariæ aut vespere in dictis ecclesiis &
“capellis flexis genibus tot ave Mariæ & Pater noster dixerint, ----
“XL dierum indulgentias.” Rationem autem hujus gratiæ hanc afferunt,
quod incolis hujus Dioceseos “per magnas locorum distantias & varios
“difficilium viarum anfractus ecclesias & loca indulgentialia visitandā
“commoditas amitteretur & facultas”,

)

463

(

nae Ecclesiae Presbyteri Cardinalis (409), datae in *Riinefeldia* Dyocesis Basiliensis, a:o D:ni Millesimo quadringentesimo quadragesimo tertio, die vero undecima mensis Aprilis (Pontificatus Felicis Papae quinti anno tertio); partim *Synodi Basiliensis*, datae Basileae VIII iduum Martii, a:o a nativitate Domini Millesimo quadringentesimo quadragesimo tertio (410); partim denique Papae *Eugenii IV*,
 N n n 2 da-

(409) Ejusdem, ejus aliam Bullam, in favorem *Capellae Corporis Christi* datam, supra (p. 435 not. 392) attulimus. Eodem die utraque ejus Bulla data est; atque post anni notam (MCDXL) vocabulum *tercio* in priori illo exemplo excidisse, annus Pontificis expressus (Pontificatus -- *Felicis* Pape, quinti anno *tercio*), manifestum facit, quod observare obliti sumus. Meminit hujus Bullae etiam Nobil. A CELSE (*Appar. ad Hist. Svo-Goth.* Sect. I p. 187, §. LXIII, n. 2); sed Cardinalem & Legatum Pontificium *Julianum* vocat, per errorem, sine dubio? Notari autem sequentia Cardinalis verba merentur: "Cum itaque, sicut accepimus, ecclesia Cathedralis Aboensis *Ruthenorum* & aliorum Christi fidem persequencium hostilitate, guerris ac eci m differtunio causantibus, bis ignis voragine retroactis temporibus miserabiliter concremata pariterque consumpta fuit, & nondum debite reedificata, ipsiusque edificia ruinam (ruinarum?) & fissurarum deformitatem, ornamenta quoque ecclesiastica inibi consumptiones patiuntur non modicas, & ad gravioris desolationis periculum formidantur diutius peruenire; & ad quorum reparacionem & restauracionem ac ornamentorum & paramentorum ecclesiasticorum huiusmodi recuperacionem & conseruacionem cum facultates fabrice ipsius ecclesie nullatenus sufficiant, pia Christi fidelium suffragia sint non mediocriter opportuna: &c." Concedit igitur ecclesiae nostrae benefactoribus "de thesauro ecclesie militantis septem annos indulgenciarum & totidem quadragenas, de iniunctis eis penitenciis." (*Reg. Eccles. Ab.* Fol. 69).

(410) Habetur Bulla in *Reg. Eccles. Ab.* Fol. 66. Meminit ejusdem etiam Nobil. A CELSE l. c. Etiam in hac miserabilis Ecclesiae Aboensis conditio depingitur. "Cum itaque, sicut accepimus, ecclesia Aboensis, quae sub honore & vocabulo beate Mariae, sanctorum Henrici & Eriici fundata & constructa dicitur pariter & dotata, fortuito accidente casu, infra paucos annos bis ignis incendio lamentabiliter de-

data Romæ apud S. Petrum, anno incarnationis Domini-
nicæ Millesimo quadringentesimo quadregesimo quinto,
Kalendis Junii, Pontificatus sui anno quinto decimo (411).

Diligentiam suam in ornamentis Templo Ecclesiæ-
que Aboënsi varii generis (quæ sæculi pietas maximi fe-
cit) comparandis, ex instituto mox considerabimus (412).
Quod vero Templum ipsam (una cum Urbe & Cœno-
bio) a. 1429 incendio infelici afflictum, intra XXX an-
nos ab Episcopo nostro non modo instauratum, sed e-
tiam

“vastata, nec non & alias per infidelium Ruthenorum, qui partes illas in-
“illorum confinibus consistentes, pro dolor plurimum infestant & extermina-
“mare laborant, crebros incursumus & invasiones, suis Clenodiis, jocali-
“bus, libris, campanis, ornamentis & paramētis ecclesiasticis, ad di-
“uinum cultum requisitis, depredata ac fere in totum destituta fore
“noscat, adeo quod vix spes subest ipsam ecclesiam in suis edificiis
“& structuris reparari & conservari, nec non clenodiis, jocalibus, li-
“bris, campanis, ornamentis & paramētis huiusmodi restaurari & ad-
“ornari posse, nisi piis Christi fidelium suffragiis & elemosinarum lar-
“gitionibus subueniatur ibidem &c.” Promittuntur igitur ejus benefactori-
“bus & visitatoribus, duorum annorum & totidem quadragenarum in-
“dulgentiæ. Ultima verba nostri exempli, ita corrupta sunt, ut sensum
“eorum ægre expiscari liceat; bene autem est, quod neque hodie ma-
“gni res sit momenti,

(411) In Reg. Eccles. Ab. Fol. 66 legendæ. Harum notitia carniæ
Nobil. A CELSE. Similes superioribus querelas, de infortuniis & in-
opia Ecclesiæ Aboënsis continent: ac ejus benefactoribus septem annos
& totidem quadagenas de iniunctis eis penitentiis, remittunt. Haud
neglexisse nostros, quo misericordiam excitarent majorem, Ecclesiæ suæ
mala vehementius deplorare, credas; nec parum opis ad fortunam illam
florentiorem, quam per Magni nostri eura adeptæ fuit, promovendam
Indulgentiarum huiusmodi nundinationem contulisse, existimare debemus,

(412) Annot. (zz) & (aaa).

tiam in meliorem conditionem perductum Auctor dicit; meritæ illi laudi tribuitur (413).

Neque commodorum Sedis Mentæque suæ Episcopalis, antecessorum suorum exemplo tuendorum augendumque, studium atque curam neglexisse, reperimus. Ut recuperatum, post longas lites atque contentiones, Episcopis Aboënsibus Jus Patronatus in parochiam Borgå, atque Curiam Episcopalem in urbe Aboënsi primum ædificatam, hoc loco prætereamus, infra de iis diligentius disputaturi (414); Castrum *Kustö* pro majori parte a nostro exstructum fuisse, Auctor testatur, hoc est, ut putamus, lateritio muro, loco ædificiorum hæcenus magnam partem ligneorum, ornatum atque munitum (415). Deinde immunitatem ab oneribus tributisque publicis, liberalitate R. *Caroli* prædiis pluribus in Alandia sitis atque ad mensam Episcopalem pertinentibus comparavit (416); jus Episcopi Ecclesiæque Cathedralis Aboënsis in

N n n 3

præ-

(413) Præter Ecclesiam Cathedralē, urbem quoque Aboënsē, & Cœnobium conflagrasse, MESSENIUS recte tradit (*Scond. T. X p. 19*). Haussit ex veteri Chronologia, qualem exscripsit etiam PALMSKÖLDIUS *Arch. Vol. Åbo och Åland p. 253*, ubi legitur; *Aboënsis civitas cum ecclesiâ cathedrali & claustro a. 1429 combusta ex incendio*. Exemplum hujusmodi Chronologiæ, (initio seculi XVI, ut videtur, scriptum), quod possidet Cel. NORDIN, iisdem fere verbis habet; *A:o Dni MCDXXIX combusta est ecclesiâ Cathedralis Claustrumque & civitas Aboënsis ex incendio*. Ex eodem fonte utrumque fluxisse exemplum, manifestum est, Reparandi diligentiam ad civitatem atque cœnobium (cujus etiam hic ut unici in urbe nostra sit mentio!) non minus quam ad Ecclesiā ab Episcopo fuisse extensā, MESSENIUS liberaliter addidit,

(414) Adnott. un) & yy).

(415) Cfr. supra p. 216 not. (88); & MESSENI *Scond. T. X p. 19*, sub a. 1431.

(416) Litteræ Regis testantur, datæ *Stockh. Dominica infra octavas Johannis baptiste anno Dni MCDL*; quas typis exprimendas cu-

prædia quædam Uplandica, diu controversum, feliciter
asseruit, atque in prædia alia, hic in Finlandia sita trans-
latum, publicis literis confirmari curavit (417); jus Epi-
scopi Aboënsis salmones in fluvio Kymmenensi piscandi,
defendit (418), &c. Neque existimari debet, Bullas quæ
su-

ravimus in *Foliis hebdom. Ab.* (Edn. utg. af et Sällskap i Åbo) a.
1785, Append. p. 80 (ex *Registro Eccl. Ab.* Fol. 112 descriptas).

(417) *Medelby & Kakunäs*, prædia in Uplandia sita, quæ olim
Ecclesiæ Aboënsi donaverat Episcopus *Hemmingus* (cfr. supra p. 258
not. 162), sed postea villæ Regiæ (*Ladugårdhien Wäldhå*), *Wäldhå*,
quæ obscura nobis nomina sunt, aut locus ipse non satis sanus?) prope
Stockholmiam subjecta fuerant, sententia Judiciali Senatus Regni,
ad Episcopum Ecclesiamque Aboënsi de jure pertinere, agnitum fuit;
cum autem iis terris villa regia carere non posse videretur, prædia tria
Coronæ (quorum duo tantum nominantur, *Vauhaliinna* in parœcia
Lundo & Katavakangari in parœcia *Pijkis*) circa Aboam sita, illarum
loco Episcopo concedebant nostro; cujus tamen permutationis vel ple-
ne stabilientiæ vel rescindentiæ potestatem Regi, cum in Regnum esset
rediturus, Senatores reservabant. Sententia ipsa, data a. 1438, die *S.*
Birgittæ, legi potest typis expressa in *Fol. Hebdom. Ab.* l. c. (a. 1785
Append.) p. 27 sq. (descripta e *Reg. Eccl. Ab.* Fol. 156).

(418) Sententias binas judiciales, hujus rei testes, legere licet in
Foliis Hebdom. Ab. nuper citatis, a. 1785, Append. p. 63 sq. & p. 66
sq. (descriptas e *Registro Eccles. Aboëns.* Fol. 148 & 149: ubi *Conven-
tio* etiam (ut vocatur) inter Dn. *Magnum* Episc. Aboënsi & Rusti-
cos in Abborafors, de hac piscatura, a. 1442 facta, habetur. Venerant
in usum hujus juris Episcopi Aboënses antiquissimis jam temporibus,
quod ex literis intelligi potest R. *Magni*, a. 1357 datis (quarum supra
mentionem facere oblitus sumus), e quibus simul patet, *quantum*
quemque *piscem* in illo amne (ac similiter, putamus, in reliquis fluviiis
majoribus) captum, tributum loco Regi olim cessisse: grave certe tributum,
a quo pendendo Rex Episcopum Aboënsi liberavit. Tales autem sunt:
“*Magnus* Dei gracia Rex Sveciæ, Norwegiæ & Scaniæ, omnibus presens
“scriptum cernentibus salutem in Domino sempiternam. Noveritis, quod
“nos venerabili in Christo patri, Dño *Hemingo*, miseratione Divina
“Episcopo Aboënsi, cuius utilitates & commoda prosequi volumus fa-

superfunt binas, alteram Synodi Constantiensis (datam Constantie VII Kal Julii anno a nativitate Domini MCDXVII), alteram Papæ Martini V (datam apud urbem veterem II Kal. Decembris, Pontificatus sui anno tertio, h. e. 1419), Antistiti nostro hanc diligenter administratorum bonorum Episcopaliū laudem, auferre; quamvis de revocandis mensæque Episcopali restituendis bonis quibuslibet, ab illo vel prædecessoribus suis Episcopis Aboënsibus inde abalienatis, agant: quod enim in simili exemplo supra significavimus (p. 365), encyclicas videri, nec tam remotas has terras, quam australiores Europæ partes proxime spectasse, id de Bullis æque his atque illis, confidenter asserere jam non dubitamus. Quum vero duarum harum Bullarum nulla apud Dn. A CELSE mentio fiat, brevem earundem descriptionem subjunximus (419).

To-

“voribus graciosis, graciose duximus concedendum, quod piscaturam suam in Abborafors a modo libere habeat sine solutione cuiuslibet quarti piscis, quem ætenu (hactenus) sicut alii consueverat erogare; prohibentes firmiter & discrete, ne quis advocatorum nostrorum, eorundem officialium, seu quinis alius, cuiuscunque condicionis aut status existat, prædictum Dñum Aboensem H. contra tenorem presentis præsumat quomodolibet impedire, prout gratiam nostram diligere voluerit & favorem. Datum in castro nostro Aboensi anno Dñi MCCCCLVII, feria tertia ante nativitatem beate virginis” (Ib. Fol. 149 sq).

(419) Prioris initium (ad Episcopum Revaliensem transmissæ) tale est: “Sacrosancta & generalis synodus venerabili fratri Episcopo Revaliensi salutem & Dei omnipotentis benedictionem. Ad audienciam nostram pervenit, quod tam venerabilis frater Magnus, Episcopus Aboënsis, quam prædecessores sui Episcopi Aboenses qui fuerunt pro tempore, decimas, census, redditus, terras, domos, possessiones, præta, pascua, nemora, grangias, molendina, iura, iurisdicciones & nonnulla alia bona ad mensam suam Episcopalem spectancia, datis super hoc litteris, confectis exinde publicis instrumentis, interpositis iura-

Totam denique Diocesim Clerumque suum quanta cura complexus sit, non modo parta huic privilegia (420), acquisita Ecclesie Cathedrali nova pradia (421), con-

mentis, factis renunciacionibus & penis adiectis, in gravem ipsorum "episcopi & mense lesionem, nonnullis clericis & laicis, aliquibus eorum ad vitam, quibusdam vero ad non modicum tempus, & aliis perpetuo ad firmam vel sub censu annuo concesserunt &c." Hæc itaque omnia rescindi, gravibus verbis jubentur. Posterioris hoc initium est: "Martinus Episcopus --- venerabilibus fratribus Scarensi & Strengia- rensi (Strengnesensi) Episcopis salutem &c. Ad audienciam nostram pervenit, quod tam venerabilis frater noster episcopus Aboensis, quam predecessores sui, --- decimas, terras, domos, vineas --- concesserunt," &c. De quorum deinde omnium bonorum revocatione grave mandatum subjicitur, Legi possunt in *Reg. Eccles. Ab.* Fol. 36.

(420) Privilegium R. *Erici*, a. 1417 Ecclesie Cathedrali, Episcopo, Prælati, Ecclesiis, Altaribus & Clericis omnibus Finlandensibus datum, legi potest in Fol. *Hebdom. Aboensibus* (Edn. utg. af et Sällskap i Åbo) a. 1785 Append. p. 73; & Regis *Christophori*, ejusdem generis, lb. p. 60; utrumque descriptum e *Reg. Eccles. Ab.* Fol. 26. Sed R. *Christophorus* aliis etiam literis, Latine scriptis, (eodem anno 1441, Regni sui Svecici I, die exaltationis S. Crucis datis) multo uberioribus & accuratioribus, totam Ecclesiam Syecanam in tutelam recepit, libertatibusque & immunitatibus maximis ornavit; quarum exemplum legitur ibid. Fol. 28 sq. Cfr. LAGERBRING *Svea Rike's Hist.* 4 Del. 7 C. 5 §. p. 365. Porro Privilegium R. *Caroli* Ecclesie Fennicæ datum, habetur in commemoratis nuper *Foliis hebdom. Ab.* l. c. p. 79 (ex *Reg. Eccles. Ab.* Fol. 29). Pertinent huc etiam ejusdem Regis literæ, quibus *Presbyteriis* (Prestaborden) in *Alandia* immunitatem ab omnibus tributis publicis, monente atque postulante Episcopo *Magno*, concessit; legendæ in iisdem *Fol. Hebdom.* l. c. p. 81, (ex *Reg. Eccles. Ab.* Fol. 112): ut hujusmodi libertates singulis prædiis ecclesiasticis a Regibus subinde concessas, taceamus, quales sunt R. *Erici* in citatis sæpe *Foliis hebdom.* legendæ a. 1785, No 21, p. 161; Cfr. etiam quæ infra Adnot. ccc) porro monebuntur.

(421) Quæ non attinet enumerare. Altaribus quoque olim jam conditis, ut *Parrochiali* & S. *Laurentii* novos redditus accessisse, Domos ubi Præbendati habitarent, fuisse acquisitas &c. reperimus,

)

(

condita novæ ecclesiæ (422), Domus Hospitales per Di-
 O o o œce-

(422) Exemplum memorabile habemus in ecclesia *Jockas Savola-*
xia, de cujus initiis, atque simul de ratione curiarum presbyterialium (*Præ-*
stebord) in universum, his temporibus, literæ Episcopi nostri nosmet
 egregie edocent, legendæ in citatis sæpe *Foliis Hebd. Ab.* a. 1784, N:o 49, p.
 385 sqq. Quin literis Indulgentialibus plures Diececeos suæ ecclesias, ad ea-
 rum ædificationem adjuvandam, damna reparanda &c. munierit, dubi-
 tandum non est; licet memoria aliarum hodie non supersit, quam quas
 Ecclesiæ *Ulfzby* cum concessisse, ex fragmento epistolæ discimus a *Præ-*
pos. Biörneburgensi Gabr. Arctopolitano ad *Præpos. Hvittisensem And.*
Keckonium a. 1667 datarum, quod conservavit nobis *Pet. Fortelius* in
Diss. de primis initiis Biörneburgi p. 11 sq. Ostendit illa Epistola,
 quanta messis monumentorum vetustorum in antiquioribus patriæ no-
 stræ Templis medio adhuc sæculi superioris superesset; si majores no-
 stri vel mediocri rerum nostrarum illustrandarum atque memoriæ illa-
 rum conservandæ tacti cura fuissent, præclaram antiquitatibus nostris
 lucem fœneratura! Sed interveniens crudelis Rufforum irruptio atque
 dominatio istas divitias dissipavit & exterminavit. Inter literas veteres
 in dicta Epistola enumeratas, atque ad ecclesiam Biörneburgensem per-
 tinentes, nullo quidem dubio nobis obnoxia videntur Episcoporum *A-*
boënsium Ragvaldi a. 1311 de fundatione templi in *Liikis* seu *Ulfzby*,
Benedicti a. 1332 de templo lapideo in *Liikis* extruendo, *Hemmingi*
 a. 1347 de cemiterii in *Ulfzby* consecratione, & 1350 de 40 dierum
 indulgentiis, *Johannis* ejusdem argumenti (quarum tamen datarum an-
 nus non editur), & *Magni* nostri a. 1440 aut 1450, (nam 1540, si
 fuit in autographo, de quo dubitamus, sphalma fuisse manifestum, cui-
 que apparet); & *Johannis* Ep. Ab. a:o 1509. Paulo majorem excitare
 debere mirationem videantur literæ Episcoporum peregrinorum, *Jo-*
hannis Ep. N. anno 1429 (nostri *Magni* tempore Episcopi), datæ *Haf-*
niæ proxima quinta feria post festum b. Bartholomæi, de templo *Ulfz-*
by, casuali incendio deleto reædificando, cum indulgentiis 40 dierum;
Brudderi Episc. Libaviensis ejusdem argumenti, datæ *Calmarie* a. 1429;
Petri Archiep. Lundensis, *Sveciæ Primatis & Apostolicæ Sedis Legati*,
 a. 1429, quas ex apographo exscriptas ibidem integras legere licet. Sed
 neque hujusmodi exempla alia non occurrunt, casu aliquo enata. Quod
 vero in eadem *Dissert.* p. 15 de *Loculo (oblat: ass)* narratur argenteo,
 adhuc tum superstiti, hujusmodi inscriptionem præferente, "Denne år
 "stæn år giord af silfver, som år sunnit uti de Högwålborne Herrars

ocessio instituta (423), Wiburgensis ecclesia Præbendis
novis aucta (424), Cenotaphium S. Henrici in Nouis
ma-

"nas Salig Herr Finkarnas graf, hwilka äro begrafne år 1139 och
med Barons Högwålb. Herr Carl Horns omkostnad efter des försåder
"å nyio försårdigat, år 1684," id, quantum ad editum annum sepulcorum
veterum illorum *Finkiorum* (1139), adeo absurdum est, ut defendi o-
mnino haud debuisset; nec ad assertionem stabilendam manifesta adeo
falsitatis, sufficit testimonium fidem adferre, inscriptionis verba sic legi
confirmantium, sed doceri debuit auctorem inscriptionis aut turpi er-
rore, aut studio fallendi ductum, rem falsam non asseruisse, aut sphal-
ma adeo in anni notas (1139 pro 1439 vel 1539) non irrepsisse. De
Finkiorum hac gente dabitur fortasse nobis occasio posthac quædam
monendi.

(423) In singulis suis residentiis (in *Korois* putamus, in *Kust*
Aboe &c.) pauperes & debiles, cæcos & claudos, Christi fidelium de-
cimis & suis propriis redditibus emutuisse, Auctor noster affirmat. La-
tius hanc Episcopi beneficentiam extendit RÆYZELIUS, primum scri-
bens (p. 335): år 1423 uprettade han et Høspital eller huuse, och fæ-
tigslugo i alla the sofnar i Stichtet, i hwilka han ågde några gårdar
ihem han monga och mongastådes hade; ac deinde addens, at han wid
hwarie Håradis Rings-stuga, lät spisa et wist antal fattiga. Ducem si-
ne dubio secutus fuit MESSERIUM, qui "circa a. MCDXIII, inquit,
"Magnus Abogensis Episcopus, juxta quamlibet ferme diocesis suæ ec-
"clesiam, instituit & alit nosocomium," (Schond, T. X p. 19); & in
Chronico Rhythm. Finland. canit; och at han wid Probst-Ryrdæ hwar
3 sit Sticht et Spetal byggt har (p. 34). Variantes inter se aliquan-
tum singulæ assertiones, quam certo nitantur fundamento, & annon
ex verbis Auctoris nostri liberalius explicatis omnes enata sint? haud
dixerim. Mirum sane videatur, vastioris illius liberaliorisque instituti,
in singulis (fere) parrochiis, vel ecclesiis præpositilibus, vel ædibus de-
nique territoriorum judicialibus, ab Episcopo facti, Auctorem nihil
omnino meminisse!

(424) Tres R. CAROLUM, ad ejus suggestionem, in Ecclesia Wi-
burgensi fundasse præbendas, S. *Johannis*, *Catharinæ* & *Annæ*, Au-
ctor noster asserit. Literæ autem quarum exemplum exhibuit Ill. La-

magnifice ornatum (425), atque Cœnobium Nâdenda: lenſe magno ſtudio conditum & auctum (426), demonſtrant.

Privatam ſuam pietatem, (a ſuperſtitione licet ſeculi haud immunem) quam impenſe Auctor celebrat, ſinceram fuiſſe, merito nos quoque credimus; nec dubitamus, quin ad famam ſibi atque venerationem inſignem conſtantiſſimamque comparandam vehementer contulerit: ita ut haud difficulter etiam ad ſententiam Rev. RHYZELII accedamus, qui non minus *Magnum* noſtrum quam antecellorem ſuum *Hemmingum* meruiſſe iudicat, ut in album ſanctorum referretur (227). Quod futurum fuiſſe, niſi interveniens ſacrorum apud nos emendatio maleſanis hujus-

O C C 2

jus-

GERBRING (*Saml. af Sandlingar i Sw. Hiſtorien*, II Del. p. 187 ſq.) docere videntur, Avum R. CAROLI, *Thordonem Bonde*, (*Thord Bonde Nôrriſſon*) Præbendam S. *Johannis & Mariæ Magdalænæ* in illa Eccleſia jam pridem inſtituiſſe; cui locupletandæ præbendæ, nepos ſuus, *Carolus Canuti*, una cum cognatis ſuis, prædium *Dighernås* Nylandiæ, poſtea (a. 1422) addebant. Cfr. *Ejuſd. LAGERBRINGII Sw. Hiſt.* III Del C. 10, §. 5. p. 811. Sed fortalliſ deinde *Rex Carolus* hanc (ut & reliquas?) liberalius dotando, auctor dici cunctarum meruit?

(425) De qua re nihil ab Auctore noſtro prodi, miramur. Inſigne Episcopi gentilitium, huic monumento inſculptum, operis perfecti gloriam illi haud dubie vindicat; quo autem tempore illud fieri curaverit, prorsus ignoramus, Cfr. quæ ſupra monuimus p. 349 ſq. & not. 296. A:o 1429 RHYZELIUS conſectum aſſerit.

(426) De quibus ejus conſiliis atque curis infra ex inſtituto agemus, Adnot. vv).

(427) L. c. Quod iudicium Episcopi proteſtantis inexpectatum videri alicui queat? Sed nihil aliud ſignificare voluit, niſi laudes meritaque *Magni* noſtri, quocumque nominæ cenſcantur, *Hemmingi* illis inferiora haberi minime debere,

jusmodi Apotheosis finem imposuisset, non improbabili conjectura existimamus: quo facto, nec Miraculorum ab eo, inprimis post mortem, patratorum copiam, vel juratis testibus confirmatorum, defuturam fuisse, certissimum!

In his privatae suae vitae laudibus celebrandis Auctor occupatus (428), quam perfectae instar virtutis Monachalis proponit, *Peregrinationis* quoque religiosae ad terram sanctam a *Magno* nostro susceptae haud obliviscitur: quod unicum exemplum nobis notum est Episcopi Finlandensis, ad vanum hoc non minus quam periculosum iter, maximosque sumtus postulans, perficiendum superstitiosa temporis pietate impulsus. Laude tamen ei tribui poterit, quod opportunitate per illud sibi oblata, ad Ecclesiam suam variis ornamentis decorandam usus sit; licet superstitio aevi sui hic etiam non parum illum deluserit; ut infra videbimus (429). Hanc peregrinationem a. 1420 & 1421 factam ab illo fuisse, MESSENIUS ait (430): quod quibus
ni-

(428) Quo pertinent, quae de Missa ab eo quotidie dicta, de sacello proprio comparato in quo ipse horas cecinit, &c. p. 18 sq., de vita honesta, casta & temperata, nec non de variis virtutum operibus & in *Ecclesia Finlandensi* & in *Regno Sveciae* ab eo peractis, p. 23 habentur.

(429) Adnot. 22) & aaa).

(430) *Schond. T. X* p. 18, ubi legitur: "*Circa MCDXX Magnus* Finlandiae praeful, votivam ingreditur peregrinationem ad sepulchrum "*Hierosolymae Dominicum*"; & "*Circa MCDXXI inde Magnus* Venetias "*reversus, insignia suae comparat Ecclesiae ornamenta, non modico constantia pretio.*" Per *Venetias* rediisse, ibique pretiosiora Ecclesiae suae indumenta fieri fecisse, etiam Auctor noster asserit: de reliquis autem ornamentis non idem expresse habet. Sed quaedam de his adhuc infra moncbimus, Adnot. 22) & aaa).

nixus argumentis faciat, ignoramus, nisi quod primis suscepti muneris annis, dum ætate adhuc esset vegeta, peractum fuisse, probabile videatur (431).

u*) *Choralium* officium erat in Choro cantare. Hos in Upsaliensi Ecclesia certos & negotio huic peculiariter destinatos non fuisse, putat SCHEFFERUS (Not. ad *Chronicon Archiep. Upsal*, p. 40 lq.), antequam Archiep. *Jacobus Erlandi* a. 1280 novam præbendam in illa ordinaret Ecclesia, in qua instituit sex parvulos pro servitio Chori (l. c. p. 36), qui scil. ministrarent sacerdoti missas celebranti cantuque juvarent sacra. Cfr. Eundem SCHEFFERUM, de instituta (a. 1316) ab *Andrea* Præposito Upsaliensi ibidem *Societate Scholarium* *J. Choralium* disputantem, l. c. p. 126, 127, 128. Quo tempore apud nos certi Chorales instituti primum sint (quos hic etiam, ut Upsaliæ quondam, primitus nonnisi VI fuisse, ab Auctore nostro discimus), ignoramus; anno tamen jam 1355 mentionem eorum fieri reperimus (432). Quale officium illorum fuerit, & quomodo illud ad certum ministerium certis Prælati præstandum illos obligaverit, velex literis *Nicolai Lydikeson* su-

O o o 3

pra

(431) Superfunt vero monumenta, quæ docent Ep. *Magnum* a. 1420 die *S. Cecilie* (22 Nov.) præsentem fuisse in Judicio Territoriali (*Härads Ting*) in Parrocchia Eura habito (*Reg. Eccl. Ab.* Fol. 159); & rursus Aboæ fuisse a. 1421 die *S. Martini* (11 aut 12 Nov.). lb. Fol. 211; cfr. supra p. 429 not. 388. Ita ut spatium peregrinationem adeo longam interim perficiendi ei suppetuisse non videatur? Reliquorum Monumentorum annos & dies inter se comparandi, ex quibus quo tempore in his locis præfens fuerit Episcopus vel minus, colligere, liceat, o- um nobis non superfuit.

(432) Scil. Dn. *Henricus Tempill* in Testamento suo (hoc anno scripto, cfr. supra p. 281 not. 188) legavit cuilibet *Chorali* in exequiis funeris sui præfentialiter existenti II Horas (libros Horarum s. precum),

pra (p. 452 sq. not. 401) allatis, intelligere licet (433). Ex libro rationum R. *Gustavo I.*, (a. 1542) de redditibus cum Ecclesiae Cathedralis, tum Prælatorum ejus atque Præbendatorum singulorum, ipso jubente oblato (cujus jam aliquoties mentionem injecimus, quemque infra ex instituto describemus) discimus, hosce Chorales (qui *Chor. Prester, Sacerdotes Chorales*, ibi appellantur) tum nonnisi VIII fuisse (numero eorum sine dubio per Reformationem Ecclesiae sensim imminuto), quibus singulis X marcarum stipendium annuum, & alimentis loco (til kost och förläringh) XX marcae pecuniarum, IX modii (Spen) Secalis (R gh), & XIV Modii (434) Hordei ad cerevisiam inde conficiendam præparati (Malt), assignatum fuisse ibidem proditur.

u**) *Fraternitas*, sive sodalitas sacra, (*Bröderskap, Gilde*) quid illis temporibus significaverit, & hodieque apud Pontificios significet, ignotum esse nequit. Magnus earum in Svecia quoque olim exstitit numerus (435). In honorem imprimis Sancti alicujus instituebantur regulisque & legi-

(433) Ubi sciscit (p. 453 init.) ut ad Missas a se institutas celebrandas Præbendatus Sacelli Divæ Virginis (*Wårfru Chor*) adjumento habeat, ex Episcopi atque Capituli præscripto, *Tres Chorales* (*Coor- Chårista*, quasi *Clericos Chorales*; non ergo pueri videntur fuisse, ut Upsaliae erant illi de quibus l. c. SCHEFFERUS?) scil. *Præpositi, Archidiaconi & Canonici ætate maximi*, qui eas missas celebrabunt, & Præbendatus cum eorum aliquo *Vigilias canet*, idemque Præbendatus æquam iis mercedem præbebit. Sacerdotes igitur fuisse, apparet.

(434) Mensura hæc (*Spen*) quantum frumenti, ad hodiernas nostras mensuras relata comprehenderit, in tam vario & temporum & provinciarum usu, difficile fuerit constituere. Inter 24 & 32 minores modiolos (*fappar vel maffar*) æquasse, credas?

(435) Cfr. Dissert. geminam *De Conviviis Sacris, Svec. Gildens in Svecia*, Præside Cel. ERICO M. FANT Upsaliae 1782 & 1785 editam,

legibus quæque suis muniebantur: obligabant se socii ad Sacra quædam officia præstanda, ad certas Missas condendas, alendas & audiendas, ad certas Processiones religiosas faciendas, ad certa convivium celebranda, interdum etiam ad opera charitatis exercenda &c. Quibus omnibus rebus peragendis necessarios sumtus Socii subministrabant, Membri constabant partim Clericis, partim Laicis.

De instituta *Fraternitate S. Annæ*, nihil omnino, nisi quæ pauca Auctoris nostri verba exhibent, ex nostris monumentis discimus. Institutionem vero *Fraternitatis trium Regum* sequens Annotatio illustrat, in *Registro Eccles. Ab.* (Fol. 189 init.) occurrens: "Areno epther Gudz Byrdh MCDXLIX (436) stiktadhe thetta brodherlscapet virdhelighen Fadher met Gudi biscop Magnus j Abo, Herre Olaff Magni Domproasther, Herre Sigurd Iwansson Archiedegne, Mesther Jónis Magni, Herre Hannus Lánepá ok Herre Haquon Jónisson, Canikka ther sama stadz, a Clerkanna vāghna; Jacob Fresen, Albert Nyen-dorp, Henric Buskman, Borgmesthara j Abo, Fredric Frees, Hannus Kurizhaghen, oc Bern Grotte, Borgara ther sama stadz, Leekman, j Gudz bedher, Jomffru Marie ok j the belgha tre Konungha ära, ok them tiil siāla gangn ok andhelighen hugnet, som sigh j thetta brodherlscapet giffua: huilkit baldas skall j swa mottha, som hār āpter scrituit staar." Ipsa tamen statuta quæ promittuntur, adscripta non sunt. Porro ibid. (Fol. 193 sequ.) exhibentur *Nomina Fratrum Confraternitatis trium Regum* (sensim sc. adscripta), hoc ordine, "Primo Episcoporum: "Do-

---

(436) Apographon habet MCDXLX; sed res ipsa, ætas Episcoporum nostri, & adscripti in margine (manu coræva) numeri Arabici 1449, vitium irrepsisse, facile emendandum, docent.

"Dominus Magnus Olavi, primus fundator, Dominus
 "Olavus, D:nus Conradus Bidz, D:nus Magnus Nicolai
 "de Serkilax (437). — *Prepositi*: Magister Henricus Freese,
 "Magr. Magnus Nicolai, Magr. Laurentius Swrepå, Magr.
 "Henricus Wenne, Magr. Paulus Skeel. — *Archidiaconi*: Ma-
 "gister Benedictus Holt, Magr. Johannes Magni, D:nus
 "Nicolaus Mølle, D:nus Siffridus Olavi, D:nus Magnus
 "Griffotb. — *Canonici*: Dominus Johannes Flåmingb, D:nus
 "Johannes Lenåpå, D:nus Haquinus Johannis, D:nus Jo-
 "hannes Tavaft, Magister Petrus Benedicti, Magr. Olavus
 "Petri, D:nus Petrus Petri, Magr. Laurentius Nicolai,
 "Magr. Magnus Johannis, D:nus Magnus Laurencii, D:nus
 "Martinus Skyttbe (438). — *Sacerdotes*: Magister Lauren-
 "cius Swrinpå (Suuripå), D:nus Johannes Sweder, D:nus
 "Martinus Olavi, D:nus Benedictus Johannis, D:nus Mar-
 "cus Olavi. — *Milites & Militares*: Dominus Henricus
 "Clauusson in Koskis Miles; D:nus Henricus Bidz, Miles
 "in Wiik; D:nus Magnus Gren, Miles; D:nus Ericus Ab-
 "solonis (Eric Hrelsson), Miles; D:nus Arvidus Clauusson,
 "Miles; D:nus Nicolaus Ericsson de Fogleviik, Miles. —
 "*Militares & Armigeri*: Benedictus Lidikisson; Ericus
 "Bidz

(437) Difficile fuerit, quam rationem Auctor hujus indicis secutus sit, constituere. Laurentium enim Suuripå, (qui a. 1500 cathedram ascendit Episcopalem) inter Episcopos non recenset; sed M. Paulum Skeel, qui a. demum 1513 ad dignitatem admotus fuit Præpositi, inter Præpositos enumerat; quosdam e primis fundatoribus omittit (ex. g. Sigurdum Johannis Archidiaconum) &c.

(438) Quanto studio nostri homines literis his temporibus incubuerint, ex magno numero Magistrorum inter Prælatos Ecclesiæ Fennicæ occurrentium, colligi potest; ad quem honoris titulum equirendum Academiis externas adire, & non levem pro more seculi, artibus impendere industriam, necesse habebant: ut sumtuum ad literarias has peregrinationes necessariorum jam non faciam mentionem,